

VACZI, Mariann (2015): *Soccer, Culture and Society in Spain: An Ethnography of Basque Fandom*. Londýn a New York: Routledge.

Všichni doktorandi znají ten pocit, kdy při tvorbě disertační práce náhle objeví čerstvě vydanou publikaci, jejíž název a anotace jednoznačně napovídají tomu, že na jejich stránkách bude řešeno přesně to téma, kterým se sami zabývají. První pocit, jenž se pravděpodobně dostaví, by se dal shrnout do věty: „Ale to je přeci můj výzkum.“ A tak tato skutečnost nakonec znamená minimálně zařazení dalšího zdroje do již tak dlouhé rešerše a čekání, co pro Váš výzkum bude čerstvý příspěvek do Vámi zkoumané problematiky znamenat.

Na počátku roku 2015, kdy jsem již pracoval na svém výzkumu k disertaci na téma využívání kopané jako nástroje politiky nestátními národy na příkladu Baskicka, došlo i v mém případě k podobnému setkání. Publikaci, která na mne působila jako zjevení ještě předtím, než jsem ji vůbec mohl otevřít, byla kniha od Mariann Vaczi *Soccer, Culture and Society in Spain: An Ethnography of Basque Fandom* publikovaná v nakladatelství Routledge. Jedná se o text, který vychází z disertační práce autorky obhájené na Centru baskických studií v americkém Renu, kde v současné době působí jako odborná asistentka.

S trochou nadsázky je možné říci, že na světě není jiný fotbalový celek, který by měl více fanoušků mezi antropology, než Athletic Club z Bilbaa. Důvodem je skutečnost, že tento klub z hlavního města Biskajska si i v dobách globalizace zachoval svůj lokální charakter v tom smyslu, že v jeho barvách nastupují pouze Baskové. Pokud se ve svém studiu zajímáte o problematiku identit, vzápětí se nutně musí objevit otázka, kdo je tedy (ještě) Baskem,

kdo o příslušnosti k baskickému národu rozhoduje atd. Přesně takové myšlenky napadaly autorku, jak sama přiznává, v době, kdy rozjímal nad tématem své budoucí disertační práce o baskické kultuře a ve dvě hodiny v noci v jednom z budapeštských barů padla otázka, proč nepíše vlastně o tomto specifickém klubu (s. 8). Důkazem skutečnosti, že se jednalo o počátek velmi plodné diskuse, je právě publikace *Soccer, Culture and Society in Spain: An Ethnography of Basque Fandom* vydaná o sedm let později.

Mariann Vaczi dělí knihu do čtyř částí. První je rovna představení fotbalového celku Athletic Club a jeho speciálního postavení v baskickém prostředí. Samotný výklad nemůže začít jinde než na přelomu 19. a 20. století, kdy se do Bilbaa dostala kopaná jako vedlejší produkt jeho obchodního spojení s geograficky blízkou Velkou Británií. Svůj krátký historický exkurz zakončuje ve 21. století. V této kapitole je zmíněna i historie baskického reprezentačního výběru, který byl vytvořen v době španělské občanské války a nakonec sezónu 1938/39 odehrál jako jeden z celků mexické ligy. V knize je však uveden na baskické půdě relativně rozšířený mýtus, že tento celek v tamní soutěži celkově zvítězil (s. 27). Jak ale upozorňuje např. historik Santiago de Pablo (2006) ve svém článku pro *El País*, tento tým obsadil druhou příčku. V následující kapitole se autorka věnuje obšírně filosofii klubu, která říká, že v jeho červeno-bílých barvách mohou nastupovat pouze Baskové, přičemž odpověď na otázku, kdo je Baskem, se samozřejmě v průběhu let proměňovala. Toto téma bylo významně disku-

toováno v dobách, kdy Athletic nehrál dobře a hrozil mu pád do druhé nejvyšší soutěže, kde nikdy ve své dlouhé historii nepůsobil. Fanoušci i funkcionáři tak čelili zapeklitému dilematu, zda ponechat tradici rekrutování fotbalistů pouze z baskických zdrojů a cítit hrozbu možného sestupu, nebo naopak najmout ne-baskické hráče a nebezpečí pádu do nižší soutěže oddálit. Mariann Vaczi toto dilema důvtipně označuje s odkazem na slavný román Josepha Hellera jako Hlavu 22 (s. 55–73), což dle mého přesně popisuje myšlenkové pochody všech lidí, kteří mají k celku ze San Mamés pozitivní vztah.

Druhá část knihy je věnována otázce genderu, respektive otázce žen, které vstupují do „ryze mužského“ světa fotbalu. Taktéž v této velmi zajímavé a opětovně čtivě napsané pasáži, která je tvořena třemi kapitolami, autorka pracuje s nepřeberným množstvím zdrojů, zejména je vhodné zmínit nespočet rozhovorů se samotnými fanoušky, hráči, politiky atd., na něž v publikaci odkazuje. Ve třetí části práce se Mariann Vaczi zabývá střetáváním různých identit v baskickém prostředí. Nejprve se věnuje střetu mezi baskickými fotbalovými rivaly, mezi Athletic z Bilbaa a klubem Real Sociedad ze San Sebastián. Baskická derby jsou však dle autorky textu do jisté míry slavnostmi, kde dochází k manifestování společné – tj. baskické – identity (s. 133–134). Zcela souhlasím s tím, že mají jiný nádech než soupeření mezi ostatními fotbalovými rivaly nejenom na španělském území, což Vám rád potvrdí prakticky jakýkoliv příznivec celku z Bilbaa či San Sebastián.

Součástí této části knihy jsou také úvahy spojené s existencí španělského reprezentačního výběru a parti-

cipací Basků a Katalánců v něm (viz s. 149–166). Na soupisce reprezentace Španělska je totiž možné nalézt fotbalisty z Baskicka i Katalánska, kteří jsou známí svými nacionalistickými postoji, respektive nastupují za oficiálně neuznané reprezentační týmy těchto dvou regionů majících secesionistické požadavky. Na tomto místě je nicméně nutné připomenout, že na půdě Baskicka nežijí jen lidé, kteří by se identifikovali pouze jako Baskové, či pouze jako Španělé. Dle zatím posledního sociologického šetření, které zveřejnila Baskická univerzita, se jako Bask identifikuje necelá třetina obyvatel Autonomního společenství Baskicka a o své identitě pouze jako o španělské uvažuje 5 % lidí žijících na tomto území. Zbývající dotazovaní připouští, že jejich identita není pouze baskická či španělská a více než třetina (36 %) uvádí, že se cítí být stejně Basky jako Španěly (EHU 2016, 52, 60). Ostatně Alejandro Quiroga Fernández de Soto (2014, 233) ve své knize pojednávající o nacionalismu na španělském území a kopané uvádí, že španělská a baskická identita si vlastně nemusí konkurovat a připomíná v této souvislosti píseň kapely *Lendakaris Muertos*, v níž se zpívá, že „jsem víc baskický než dub v Gernice, když ale hraje [španělská] reprezentace, nevím, co se se mnou děje“ a křičím „Gora España“, či skutečnost, že velké triumfy španělského výběru byly slaveny i v baskických městech. Shodou okolností tento autor zveřejnil v *The International Journal of the History of Sport* recenzi na knihu Vaczi, v níž jí právě nedostatečné rozlišení mezi baskickými nacionalisty a těmi, kteří se nepovažují výlučně za Basky, částečně vytýká (Quiroga Fernández de Soto 2016, 361).

Poslední a nejkratší tematická část publikace je rovna pouze jedné kapi-

tole věnující se otázce životního cyklu, úmrtí a umístění popelu zemřelých ve fotbalovém stánku klubu, kterému po celý život fandili. Mariann Vaczi (s. 181–183) v tomto kontextu upozorňuje na symbolickou důležitost prachu v mytologii Basků a na obecné okolnosti, které fanoušky Athletic vedou k tomu, aby svůj popel nechali umístit na stadionu San Mamés. Pokud jsou předchozí témata, jimiž se v knize zabývala, relativně často řešena (např. filosofie náboru hráčů Athletic) či jim je věnována pozornost v obecné rovině v kontextu kopané (např. genderová témata), tato problematika je, pokud dobře vím, v souvislosti s nejpopulárnější hrou světa v baskickém prostředí novum. Její zařazení do knihy je tak dalším z mnoha prvků, které oceňuji.

Celkové hodnocení publikace, jak je pravděpodobně zřejmé z předchozích řádků, nemůže být jiné než nadmíru pozitivní. Domnívám se, že tato kniha by neměla být pouze „povinnou“ literaturou pro všechny, kteří se zajímají o baskickou kulturu či obecně o otázky spojené s identitou Basků, ale taktéž pro veškeré mladé sociální vědce – v první řadě samozřejmě antropology –, které čeká jejich první významný vstup do terénu. Nemyslím tím, že by jim Mariann Vaczi ve své publikaci dávala přesný návod, jak se vypořádat s nástrahami terénního výzkumu; to v žádném případě. Ukazuje však, že je možné provést kvalitní výzkum v prostředí, do něhož vstupujete prvně a nemáte v něm žádné informanty, což byla nástraha, s níž se sama musela na počátku svého dvacetiměsíčního pobytu v terénu vypořádat (s. 9).

Pokud se tedy zabýváte problematikou Baskicka a máte pozitivní vztah ke kopané, dílo *Soccer, Culture and Society in Spain: An Ethnography of Basque Fandom* by dle mého názoru nemělo ve Vaší knihovničce chybět. Na závěr této recenze mohu pouze říci, že mne těší, že jsem se s touto publikací mohl seznámit ještě předtím, než jsem dopsal poslední pasáže své disertační práce, která se nakonec dotýkala výzkumu Mariann Vaczi pouze zběžně. „Soutěžit“ s takto kvalitním textem by bylo opravdu tvrdým oříškem.

Další použité zdroje

- DE PABLO, Santiago (2006): El deporte y la política. *El País*, 8. 10. 2006 (http://elpais.com/diario/2006/10/08/deportes/1160258407_850215.html, 12. 1. 2017).
- EHU (2016): Euskobarometro Octubre 2016. Estudio periódico de la opinión pública vasca (<http://www.ehu.eus/documents/1457190/1525260/Euskobarometro+octubre+2016+%28castellano%29>, 12. 1. 2017).
- QUIROGA FERNÁNDEZ DE SOTO, Alejandro (2014): *Goles y banderas. Fútbol e identidades nacionales en España*. Madrid: Marcial Pons Historia.
- QUIROGA [FERNÁNDEZ DE SOTO], Alejandro (2016): Soccer, Culture and Society in Spain: An Ethnography of Basque Fandom [recenze]. *International Review of the History of Sport*, 3. 3. 2016, 360–362 (<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09523367.2015.1084092>, 12. 1. 2017).

Jiří Zákravský*

*PhDr. Jiří Zákravský, Ph.D., Katedra politologie, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni, jirkazak@kap.zcu.cz.